ושהיה בכור טעל שני חלקים. כאן לא דקדק הקונטרס יפה דפי' אע"ג דכשמת חפר לא היה ללפחד קיים אפ"ס בטתיו טעלות חלק בכורה של ללפחד בנכסי חפר דתניא בתוספתא דבכורות כיצד אין הבכור טעל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אביו ואיט טעל פי שנים בנכסי אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק (ד) היה ראובן בכור טעל פי שנים בנכסי יעקב אבל לא בנכסי יצחק זקנו שהרי [אפילו] אם היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב טעל פי שנים שהרי פשוט הוא שלכך ראובן הבא לירש מכח יעקב בנכסי יצחק לא יטול אלא חלק פשיטות של אביו ע"כ ולא היה לו לפרש כן דלא קרי ראוי כי אלא גוונא מה שאין ראובן טעל פי שנים מעשו בנכסי יצחק אלא הא קרי ראוי מה שאין ראובן טעל פי שנים מאחיו בנכסי יצחק שלא הוחזק בהן משולם יעקב והוה ליה ראוי ומחזירין

א) אגב חורפיה לא עיין בה בעי רמי בר חמא אבי האב ואחרו כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו איזה מהן קודם: אמר רבא תא שמע האב קודם לכל יוצאי יריכו ורמי בר חמא "יוצאי יריכו" שלו ולא יוצאי יריכו של בנו ה"נ מסתברא דקתני זה הכלל כל הקודם בנחלה ויוצאי יריכו קודמין ואילו איתיה ליצחק יצחק קודם, השתא נמי דליתיה יצחק, ויעקב קודם שמע מינה: מתני' ג) בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה עם יוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ג) ושהיה בכור נוטל שני חלקים: גמ'

ג) בנות צורפים. מריפותו שהיה טרוד בשאלה אחרת דלקמן דעדיפא מיעט: אבי האב. של מת והאחין של מת דהייט זקנו ואחין איזה מהן קודם מי לימא כיון דיצחק קודם ליעקב לית לת עשו דהאב קודם לאת הרי הוא כאילו ירשו יצחק לעשו והלכך יבוא יעקב ויירש את יצחק אביו אבל אברהם לא יירשנו שהבן של מת קודם לאבי המת או דלמא בני בנים הרי הן כבנים ונמצא עשו בן אברהם וקודם אברהם ליעקב בנכסי עשו דהאב קודם לאחין: פ"ש האב קודם לכל יוצאי יריכו. ויעקב יוצא יריכו של אברהם היה והלכך אברהם קודם לו בנכסי עשו: ורמי בר חמא. אמר לך משום הכי מספקא לי דאיכא למימר יוצאי יריכו משמע יוצאי ירך שלו דהייט בניו מאשתו ולא יוצאי ירך בנו: אבי מסתברא. דיעקב קודם לאברהם בנכסי עשו דקתני רישא כל הקודם בנחלה ואינו כגון יצחק שקודם לאברהם בנכסי עשו אלו היה קיים

ד) אבל אם אברהם הבנים קודמין לאב כדאמרן בריש פירקין הוא הדין כשמת יצחק מקמי עשו, יעקב יורש את זכותו ולא אברהם וכן הלכה והשתא שמעינן מפירקין {שסדר נחלת כך הוא} דראובן שמת תחת ופלוגת חגרון וכרמי בניו יורשין אותו ואם מת אחד מן הבנים קודם לראובן וההוא בן הגיה בן לו בת בת לו בת בת עד מאה דורות יירש במקום אביו בנכסי ראובן ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים ואם לא בנות בנים יורשות בנות ראובן את ראובן ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות ולא בנות בנות אפילו בסוף הדורות יורש יעקב את ראובן בנו ואם אין יעקב קיים ונתמה את נחלת ראובן לאחיו {בני אביו} שמעון ולוי ויהודה ויוסף ובנימין ואם אינם קיימין תחנו נחלת ראובן לבני שמעון ולוי להם בנים ולא בני בנים תחנו לבנותיהן או לבני בנותיהן לא לבנות בנותיהן דבכ"מ הזכר ויורשין קודמין לנקבה כדאמרן "מקיש יוסף שנה לירושה ראשונה" ואם אין לו אחים לראובן ולא בני בנים לאחים, שמעון אחיו בלא בנים לא שלא היה לו אח מעולם, ונתמה את נחלתו לבת יעקב אחותו מן האב או לבניה ולבני בניה לא לבניה ולבני בניה בנותיה עד עולם ואם אין לראובן אחות ולא בני אחות מן האב ונתמה את נחלתו לאחי אביו דהייט יעקב ואם אין יעקב קיים ונתמה נחלתו של ראובן לעשו בן יצחק שהוא אחי אביו של ראובן ואם אין עשו קיים ונתמה את נחלתו של ראובן ולבניו ולבני בניו ואם אין לעשו ונתמה את נחלת ראובן לבנות עשו ולבניהם ולבנות בנותיו ואם אין לאחיו של ראובן ונתמה את נחלתו לבנות יעקב דהייט אחות אביו או לבניהן ולבני בניהן או לבנותיהן ולבני בנותיהן ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים לא אחות ולא בני אחות ונתמה את נחלת ראובן לאבראם אבי אביו ואם אין אברהם קיים ונתמה לבני אביו דהייט ישמעאל אחי אביו או לבניו ולבני בניו ואם אין לבניו ולבני בניו לבנותיו ולבני בנותיו ולבני בנותיהן ולבני בנותיהן ואם אין ישמעאל אחי אביו ולבניו ולבני בניו לבנותיו ולבני בנותיו ואם אין בניו קיימין וגם לא אחותו ובני אחותו ונתמה נחלתו לתרח אבי אברהם ואם אין תרח תחנו לנחור ולהרן בניו או לבני בניהן או לאחותם וליוצאי יריכם וכן לעולם עד אדם הראשון ד) האב קודם לעולם (א) לאחי ה) (האב) ואחי האב קודמין לאחות האב ואחות האב קודמין לאבי האב ואבי האב קודם לאחי אבי האב (ולאחותו) ואחי אבי האב [ואף] אחותו קודמין לאבי אבי האב וכן לעולם {וגם למעלה} שהבעל יורש את אשתו ואם אין בעל קיים בנה יורשה ואם אין בנה, בתה יורשתה בכל הסדר הזה עד אדם הראשון: מתני' בנחלה. בנחלת ארץ ישראל ומשום דאמרן לעיל (דף קמו.) כל יוצאי יריכו של בן קודם (לאחיו) דאשמועינן דבת הבן טוחלת במקום הבן משום הכי נקט לה שהרי בטת ללפחד נחלו חלק אביהן בנכסי חפר במקום ללפחד אביהן: חלק אביהן. ללפחד שהיה מיוצאי מצרים שהבן הנכנס לארץ לא היה טעל בשביל עצמו חלק בארץ האיל ולא יצא ממצרים כדאמר בגמ' דקסבר האי תנא ליוצאי מצרים נחלקה הארץ ולא לבאי הארץ ופקא לן מקראי, ואע"פ שיוצאי מצרים לא נכנסו לארץ אלא מתו במדבר ולא נטלו חלק בארץ מיהו לבני בניהם שאם יצא ראובן ושמעון ממצרים וטולדו להם במדבר בנים שנכנסו לארץ לראובן עשרה בנים ולשמעון בן אחד יטול בן שמעון חלק כנגד עשרה בני ראובן שהרי לראובן שמעון בחלוקה הארץ וזו בני כל אחד בנכסי אביהן וללפחד יצא ממצרים ומת במדבר לפיכך נטלו בטתיו חלקו, וכל שלשה חלקים דמתני' נפקא לן בגמרא מקראי הלכך בעינן לפרושי דבכי האי גוונא הוה מעשה, דללפחד יצא ממצרים כשהוא בן עשרים וכן חפר אביו ושהיה ללפחד בכור, כל דבריה אלו יש לך ללמוד מן הפסוק דנתן תתן להם וגו' דילפינן מיניה בגמ' להני שלשה חלקים: ואחלקו עם אחיו בנכסי חפר. דחפר יצא ממצרים ונטלו בניו חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים לבד חלק עצמן שגם הם יצאו ממצרים ובטת ללפחד קבלו חלק אביהן (ג) מנכסי חפר בשעה שחלקו אחי אביהן ביניהן דבת הבן הרי היא במקום הבן לירש עם האחין כדקתני לעיל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין: ושניה ללפחד בכור. והיה ראוי ליטול פי שנים עם אחיו בנכסי חפר ואע"ג שאין הבכור טעל בראוי כבמוחזק ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים כדאמר בגמ' וכמי שהחזיק חפר בחלקו דמי ואפילו אם מת ללפחד מקמי חפר נמצא ללפחד יורש פי שנים בכל אשר ימצא לחפר כי הוא ראשית אונו ואע"ג דכשמת חפר לא היה ללפחד קיים אפילו הכי בטתיו היו יורשות חלק בכורה ללפחד בנכסי חפר כי היכי דיורשות חלק פשיטותו בנכסי חפר כדתניא בהדיא בתוספתא דבכורות (פ"ו) כיצד אין הבכור טעל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אביו טעל פי שנים (ג) מנכסי אביו ואין טעל פי שנים מנכסי אחי אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק הרי ראובן הבכור טעל בנכסי יעקב פי שנים אבל לא בנכסי יצחק אבל אם אפילו אם היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב טעל פי שנים שהרי פשוט הוא שלכך ראובן הבא לירש מכח יעקב בנכסי יצחק לא יטול אלא חלק פשיטותו של אביו ואם היה אביו בכור אף הוא טעל פי שנים בנכסי אחי אביו שאם היה יעקב בכור אף על פי שמת בחיי יצחק הרי בא ראובן וטעל חלק בכורה יעקב אביו בנכסי יצחק שהבן במקום אב עומד בין לחלק בכורה בין לחלק פשיטות והוא הדין לבנות ללפחד בנכסי חפר דאף על פי שמת ללפחד בחיי חפר יורשות חלק בכורה אביהן בנכסי חפר וה"ל תניא בהדיא בגמרא ירושלמי ואמרינן נמי התם ריש לקיש אמר בשם אבא כהן ברדלא נאמר משפט לענין כפילה ונאמר משפט לענין פשיטה מה לענין פשיטה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול פשיטות אביו אף לענין כפילה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול כפילת אביו מפירוש רביו חגגאל גאון זכר צדיק לברכה למדתי זאת וכן הלכה ומדאמרינן בגמרא והעברת זו חלק בכורה ילפינן דללפחד בכור היה והאי דכתיב בדברי הימים (פ' ז) ושם הבני ללפחד לאו שני לאחיו קאמר דהא לא אייתי לעיל בחיי כלל אלא

בגלעד

רבינו גרשום

אנב חורפיה. שהיה מחויר תלמודה: לא עיין בה. במחני' שלא דקדק בה לאיכך היה שואל: האב קודם לכל יוצאי ירכו. ואברהם קודם משום דכל הני מכתר דקאתו: ורמי בר חמא. דקא מיבעיא ליה הכי קאמרלך. הא דקתני האב קודם לכל יוצאי יריכו שלא יהא יצחק יורשו דהוא קודם מן האחין של בני דהייטו ישמעאל אבל אין אבי האב קודם לכל יוצאי ירכו של בנו דלא מקרמינן ליה לאבראם מקמי יעקב בנכסי עשו אלא יעקב יורש קודם דקתני: ת"ג מסתברא דקתני. סיפא דמתני' זה הכלל וכו': ואם איתיה יצחק שהוא אבי עשו יצחק קודם השתא דליתי' יעקב קודם לאברהם אע"ג דכל הני מכתר של אברהם קא אתיין הבא יעקב קודם משום דקרוב ליה מפי יעקב מאברהם שהוא אבי אביו והו לא מידי דליכא לדקדק בדבר כלום: פיסקא בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים. דסבירא ליה לתנא דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ אע"ג דמתו בניהן יורשין חלקן: וחלקו עם אחיו. של צלפחד: בנכסי חפר. שהיה נמי מיוצאי מצרים. ולפי שהיה צלפחד בכור נטלו שני חלקים בנכסי חפר אביו דהייטו שלשה חלקים:

הגהות הב"ח

(א) רש"ם ד"ה כבי נמי וכו' האב קודם לעולם לאחין של מת ואחין ואחות קודמים לאבי האב ואבי האב קודם לאחי אבי האב ולאחותו ואחי אבי האב ואחותו קודמין לאבי אבי האב וכן לעולם כנ"ל: (ב) ד"ה וחלקו וכו' בנכסי: (ג) ד"ה ושניה ללפחד וכו' בנכסי אביו ואין טעל פי שנים בנכסי אבי אביו וכו': (ד) תוס' ד"ה ושניה וכו' בחיי יצחק כבי ראובן הבכור טעל:

[נ"ל נגח וכן בעתיק הפו"ס]

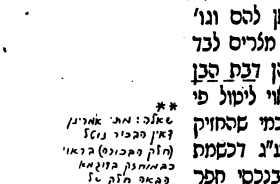
ראובן
שמעון
לוי
יעקב
יצחק
אברהם
אחיו
אחיו
אחיו